Pouk na konservatoriju od ustanovitve do formiranja Glasbene akademije (1919–1939)

Branka Rotar Pance
Univerza v Ljubljani
University of Ljubljana

Leto 1919 je bilo za slovensko glasbeno izobraževanje prelomno, saj je ljubljanski Glasbeni matici (GM) uspelo uresničiti cilj, ki si ga je zadala že ob ustanovitvi društva l. 1872. V prvem društvenem poročilu je zapisano

*da nam manjka v Sloveniji zavodov, v katerih bi se mogli naši pevci in instrumentalisti više izuriti in glasbeno izobraževati. 'Glasbena matica mora torej s časom, ako Bog da srečo, na to delati, da se ustanovi v Ljubljani višji glasbeni zavod, to je konservatorij ali pa vsaj učilnica za organiste.'*¹

V drugem členu *Pravil* GM (1872) je izpostavljeno, da želi društvo na Slovenskem utemeljiti pevsko glasbene šole.² Proces snovanja temeljev vertikalne glasbenega šolstva se je v GM začel desetletje kasneje, ko je bila l. 1882 ustanovljena glasbena šola z oddelkoma za violino in klavir. Na prehodu med 19. in 20. stoletjem se je začela razvijati mreža glasbenih šol z ustanavljanjem podružničnih šol GM v Novem mestu (1898), Gorici (1900), Celju (1909), Kranju (1909) in Trstu (1909). Dotedanji razvoj predmetnika in učnih

1 Poročilo društva »Glasbene matice« v Ljubljani od časa ko se je društvo ustanovilo do 3. marca 1874, Glasbena matica, 1874, 3, <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-QZWN8NYD/e465aa6f-480a-461e-91c3-81d94479537a/PDF>.

2 Prim. Anon., »Pravila Glasbene Matice v Ljubljani 1872«, §1, v: Nataša Cigoj Krstulović, *Zgodovina, spomin, dediščina: ljubljanska Glasbena matica do konca druge svetovne vojne* (Ljubljana: Muzikološki inštitut ZRC SAZU, 2015), 23.

načrtov matičine glasbene šole v Ljubljani³ je dosegel raven, ki je zahtevala korak naprej: ustanovitev »popolnega konservatorija«.⁴ Povečevanje števila učencev in zaposlovanje usposobljenega pedagoškega kadra, podaljševanje šolanja pri posameznih predmetih, poučevanje skoraj vseh orkestralnih in solističnih inštrumentov, pouk solističnega in zborovskega petja, glasbeno-teoretičnih predmetov, govora in deklamacije, vse to je potrjevalo potrebo po stopenjski nadgradnji glasbenega izobraževanja. Politične razmere in prva svetovna vojna so neposredna prizadevanja za ustanovitev konservatorija zavrle. Obnovila so se že med vojno l. 1913 in intenzivirala po njej, predvsem po šolskem letu 1917/18, ko je imela glasbena šola več kot 800 učencev in so morali nove kandidate odslavlјati zaradi nezadostnega števila učiteljev.⁵ Proces formiranja konservatorija⁶ je bil uspešno zaključen 24. marca 1919 z ustanovitvijo *Dramske, operne in orkestralne šole*. Ko-

- 3 Prve učne načrte glasbene šole GM je izdelal Fran Gerbič l. 1887. Kasneje so bili z vključitvijo drugih profesorjev, ki so poučevali na šoli, nadgrajeni in razširjeni: najprej l. 1894 in nato l. 1906. Po predmetniku in učnih načrtih iz leta 1906 so imeli učenci klavirja po zaključenem osmem razredu možnost vpisa v program višje šole za nadarjene učence. Predmetnik je vključeval široko paleto glasbeno-teoretičnih in glasbeno-reproduktivnih predmetov, namenjenih izobraževanju bodočih instrumentalistov, komponistov in dirigentov. S temi usmeritvami je že nakazoval konservatorijsko raven izobraževanja. Prim. Nataša Cigoj Krstulović, »Načela in podobe slovenskega javnega glasbenega izobraževanja: primer šole in konservatorija ljubljanske Glasbene matice (1882–1926)«, v *Javno glasbeno šolstvo na Slovenskem: pogledi ob 200-letnici*. ur. Branka Rotar Pance (Ljubljana: Akademija za glasbo, 2016), 41–55.
- 4 Cvetko Budkovič, *Razvoj glasbenega šolstva na Slovenskem II. Od nastanka konservatorija do Akademije za glasbo 1919–1946* (Ljubljana: Znanstveni institut Filozofske fakultete, 1995), 16.
- 5 GM je v svojih prizadevanjih za ustanovitev konservatorija imenovala različne komisije, ki so pripravljale posamezne akte in vodile postopke. Eno izmed njih, imenovano 18. 7. 1919, je vodil predsednik GM dr. Vladimir Ravnihar, v njej pa so bili Matej Hubad, dr. Ivan Karlin, dr. Viljem Krejči, dr. Franc Kimovec, Anton Lajovic, Albert Levičnik, Stanko Premrl, dr. Stanko Sajovic. Kot zastopnik poverjeništa za uk in bogočastje pri deželni vladi v Ljubljani je v komisiji sodeloval dr. Milko Lubic, eno mesto pa je pripadlo tudi zastopniku Slovenskega gledališkega konzorcija. Prim. *Izvestje za šolsko leto 1939/40* (Ljubljana: Rektorat Glasbene akademije, 1940), 4. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-RKPEQLR-M/94f11503-f1d5-45d8-a6b4-fce5bc7f81fa/PDF>.
- 6 V izvršilnem odboru za ustanovitev konservatorija so bili Albert Levičnik, Anton Lajovic, dr. Janko Žerovnik, dr. Viljem Krejči in Matej Hubad, njegov sestav pa se je z leti spreminjal. Statut so pripravili Julij Betetto, Ivan Bučar in Ignacij Borštnik. Posebno komisijo za ustanovitev konservatorija so sestavljali Julij Betetto, Karel Jeraj, Friderik Rukavina, Ivan Brezovšek, dr. Stanko Sajovic in Ivan Škerl. Prim. Ana Klopčič, »Ustanovitev in delovanje Glasbene akademije v Ljubljani (1939–1945)« (dipl., Univerza v Ljubljani, 2010), 31.

nec leta 1919 je bila preimenovana v *Jugoslovanski konservatorij za glasbo in igralsko umetnost*, ki je 5. januarja 1920 z državnim dekretom dobil pravičo javnosti.⁷ Konservatorij je bil zasnovan po vzoru praškega in dunajskega konservatorija, ki sta imela že stoletno tradicijo delovanja⁸ ter zagrebškega konservatorija, ustanovljenega tri leta pred ljubljanskim. Poslanstvo konservatorija je bilo usmerjeno v izobraževanje kadrov za izvajanje orkestralne glasbe, za igranje v simfoničnih in vojaških orkestrih, za izobraževanje opernih solistov in zboristov ter dramskih igralcev. Usmerjeno je bilo tudi v vzgojo glasbenih umetnikov - solistov instrumentalistov (pianistov, violinistov, violončelistov in drugih inštrumentalistov) ter izobraževanje učiteljev glasbe za različne vrste šol.⁹ V prispevku obravnavamo izbrane segmente, povezane z organizacijo in izvajanjem pouka na konservatoriju, s predmetnikom, z učitelji, z metodami poučevanja in učno literaturo v obdobju dveh desetletij, do ustanovitve Glasbene akademije.

Pouk v začetnem obdobju delovanja konservatorija Glasbene matice (1919–1926)

Ob začetku delovanja konservatorija je imela GM vpisanih čez 1000 gojencev,¹⁰ ki so jih glede na njihovo predhodno izobraževanje in dosežen rezultat na sprejemnem preizkusu¹¹ razvrstili v posamezne razrede glasbene šole oziroma v letnike konservatorija. Gojenci so imeli pouk na treh lokacijah: na Vegovi ulici, na Gosposki ulici in v prostorih Filharmonične družbe na Kongresnem trgu. Vzdrževanje učnih prostorov, nakup inštrumentov (klavirjev) za izvajanje pouka in učne literature, stroški plač učiteljskega kadra, vse to je v prvih letih delovanja konservatorija za GM pomenilo hudo fi-

7 Prim. Nataša Cigoj Krstulović, *Zgodovina, spomin, dediščina: ljubljanska Glasbena matica do konca druge svetovne vojne* (Ljubljana: Muzikološki inštitut ZRC SAZU, 2015), 166; Klopčič, *Ustanovitev in delovanje Glasbene akademije v Ljubljani*, 32. Glede poimenovanja konservatorija zasledimo še nekaj različic. Tako npr. v poročilu konservatorija za šolsko leto 1931/32 preberemo »Ravnatelj Hubad je razširil glasbeno šolo jeseni leta 1919. v konservatorij pod naslovom „Prvi jugoslovanski konservatorij Glasbene Matice v Ljubljani“.« Poročilo o šolskem letu 1931/32 (Ljubljana: Državni konservatorij v Ljubljani, 1932), 8, <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-SO91QWOY/a8c66ea6-653a-4574-ad6c-0311afc56277/PDF>.

8 Konservatorij v Pragi je bil ustanovljen l. 1811, konservatorij na Dunaju l. 1817.

9 Prim. Tina Bohak, *Julij Betetto (1885–1963): nestor opernih in koncertnih pevcev* (Ljubljana: Akademija za glasbo, 2015), 53.

10 Prim. Cigoj Krstulović, *Zgodovina, spomin, dediščina*, 144.

11 Anon., »Konservatorij „Glasbene Matice“«, *Slovenski narod* 52, str. 214 (14. 09. 1919): 5, <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-9RCZI5KT/e66ccebb-00b9-42cc-88c4-0e12943e0f15/PDF>.

nančno breme.¹² Nekaj sredstev je bilo sicer pridobljenih s šolninami, vendar niso zadoščala za kakovostno organizacijo in izvedbo pouka, zato si je GM že v prvih letih po ustanovitvi konservatorija prizadevala za njegovo poddržavljenje. Finančna situacija je vplivala tudi na zaposlovanje novih kadrov. Vodstvo si je prizadevalo pridobiti profesorje, ki so se izobraževali na tujih konservatorijih, predvsem na Dunaju in v Pragi. Njihovo usposobljenost je preverjala za to posebej imenovana komisija. Profesorji so s tujih ustanov v slovensko okolje prenesli znanja, ki so omogočala nadgradnjo predmetnikov, oblikovanje učnih načrtov, uporabo novih učnih metod, formiranje in razvoj oddelkov in s tem nadgradnjo pouka v vertikali glasbenega izobraževanja. Imeli so tudi znanja, potrebna za vodenje glasbeno-izobraževalnih ustanov in pridobivanje finančnih sredstev.¹³

Vsa potrebna znanja je imel prvi ravnatelj konservatorija Matej Hubad (1866–1937), ki je s svojim delom pustil neizbrisen pečat na različnih področjih delovanja GM. Že v svojem srednješolskem obdobju je na šolskem koncertu dirigiral dijaškemu zboru GM. Glasbeno izobraževanje je nadaljeval na dunajskem konservatoriju, kjer je študiral solopetje, klavir in orgle. Znanja iz harmonije in kontrapunkta mu je predajal skladatelj Anton Bruckner. Leta 1891 je prevzel vodenje moškega in nato mešanega pevskega zbora GM. Slednji je v kasnejših desetletjih pod Hubadovim vodstvom doživel mednarodno prepoznavnost. Na šoli GM je od leta 1894 opravljal funkcijo umetniškega vodje, poučeval solopetje, zborovsko petje in teorijo. Sodeloval je pri pisanju učnih načrtov, društvenih statutarjih aktov in nadziral pouk na podružnicah GM.¹⁴ Hubad je bil ključna osebnost v prizadevanjih GM za nastanek konservatorija. Kot artistični vodja šole GM je sodeloval v poganjih z deželnim zborom in ministrstvom za uk in bogočastje, kar je l. 1909 rezultiralo oddajo prve vloge za ustanovitev glasbenega konservatorija na državne organe. Vloga je bila takrat zavrnjena, nadaljnja prizadevanja pa so bila usmerjena v kakovostno rast in širitev matičine glasbene šole.¹⁵ Po letu 1917, ko je Hubad po smrti Frana Gerbiča prevzel še funkcijo ravnatelja glasbene šole, je ustanova izkazala pomembne razvojne premike. Šola je razširila predmetnik, ki je vključeval solistične in orke-

12 Prim. Cigoj Krstulović, *Zgodovina, spomin, dediščina*, 144; Cvetko Budkovič, »Matej Hubad«, *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino* 36, št. 1/2 (1988): 57, <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-XHU6ZC3D/71bd1c4f-6bfa-4b4b-a559-0c645f1eb87f/PDF>.

13 Klopčič, *Ustanovitev in delovanje Glasbene akademije v Ljubljani*, 28.

14 Cigoj Krstulović, *Zgodovina, spomin, dediščina*, 75.

15 Klopčič, *Ustanovitev in delovanje Glasbene akademije v Ljubljani*, 29.

strske inštrumente, solopetje, zborovsko petje in glasbenoteoretične predmete. Razvila je že višjo stopnjo izobraževanja.¹⁶ Ko je bil Hubad l. 1919 imenovan za ravnatelja konservatorija, je v *Učiteljskem tovarišu* in v *Cerkvenem glasbeniku* objavil prispevka, v katerih je predstavil cilje in namen delovanja konservatorija ter njegovo organiziranost.¹⁷ V istem letu je bil kot ravnatelj imenovan za častnega člana Jugoslovanske akademije za znanost in umetnost v Zagrebu.¹⁸ Konservatorij je vodil do upokojitve l. 1933 in na njem tudi vsa leta poučeval solopetje. Marijan Lipovšek je v *Ljubljanskem zvonu* l. 1937 v nekrologu zapisal:

*Kaj nam je bil Hubad? Predvsem učitelj. Ne samo učitelj petja, temveč glasbe sploh. Saj je bil domala edini, ki je glasbeno umetnost za res obvladal in bil po srečnem naključju usode postavljen na vidno in odločilno vzgojno mesto ... Dolga vrsta glasbenikov, med katerimi zavzema večina najizbranejša mesta, je črpala neposredno iz njegovega pevskega znanja.*¹⁹

Pol stoletja kasneje je Hubadovo pedagoško delo ovrednotil Cvetko Budkovič:

*Enkratni učitelj je bil pred zborom ali pred solistom, od njiju je zahteval in dobil največ, kar je možno dobiti, v njegovem zboru so peli najboljši pevci, iz njegovega razreda so odhajali najboljši solisti, prekaljeni z učno metodo, ki jim je zagotavljala dolgo koncertno in operno kariero.*²⁰

Ravnatelj Hubad je na šoli vodil učiteljski zbor, ki so ga glede na nastavitev sestavljali redni profesorji in suplenti,²¹ redni in začasni učitelji ter honorarni profesorji. Posamezni učitelji so na šoli poučevali le občasno. Neka-

16 Ibid., 29–30.

17 Prim. Matej Hubad, »Jugoslovanski konservatorij Glasbene Matice v Ljubljani«, *Učiteljski tovariš* 59, št. 35 (27. 08. 1919): 1, <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-ANCYSOR/168731bd-of63-41a4-ae2f-b2a6424e4fc7/PDF>; Matej Hubad, »Jugoslovanski konservatorij Glasbene Matice v Ljubljani«, *Cerkveni glasbenik* 42, 7–9 (1919): 59–60, <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-SCDZK7LD/9bf8c-19c-8ae4-4beb-ab9f-6f5f5bdf65da/PDF>.

18 Anon., »Razne reči«, *Cerkveni glasbenik* 42, 5–6 (1919): 48, <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-AGX3RPPG/ocf99fbd-eb7d-4eb5-82dc-f86c5365aoc5/PDF>.

19 Marijan Lipovšek, »Ob smrti Mateja Hubada«, *Ljubljanski zvon* 57, št. 5 (1937): 266, <https://dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-2YFL6XAI/055e3314-6490-4320-909b-b71dcbbf6b25/PDF>.

20 Budkovič, »Matej Hubad«, 57–58.

21 To so bili pomožni učitelji in učiteljski pripravniki.

teri so izvajali pouk na vseh izobraževalnih stopnjah, nekateri pa le na eni izobraževalni stopnji.²² Na glasbeni šoli in konservatoriju GM je na koncu šolskega leta 1920/21 gojence poučevalo 48 učiteljev. Konservatorijski program je bil razširjen. Pouk na t. i. šolah - oddelkih za solopetje, klavir, violino, na glasbeno-teoretičnem oddelku, na oddelku za učitelje glasbe, na oddelku za orkestrske inštrumente in v dramatični šoli, je obiskovalo skupaj 814 gojencev.²³ Izobraževanje učiteljev glasbe dejansko še ni potekalo v okviru formiranega oddelka, temveč v obliki triletnega »Pripravljalnega tečaja na državni izpit iz glasbe«.

V šolskem letu 1922/23 je bil pouk organiziran na treh izobraževalnih stopnjah: na štiriletni pripravljalni stopnji, triletni srednji stopnji in triletni višji stopnji. Potekal je v okviru oddelkov, pododdelkov in odsekov, povezanih v šole. Šola za vse glasbene inštrumente je povezovala oddelke za klavir, orgle, godala, pihala in trobila, izobraževanje na njih je bilo večinoma šest- do sedemletno. V šoli za glasbeno teorijo so bili združeni odseki za elementarno teorijo, harmonijo, kontrapunkt in kompozicijo; pododdelki za izobraževanje kapelnikov, opernih in koncertnih dirigentov, pevovodij in glasbenih učiteljev. Slušatelji so lahko na navedenih področjih prav tako opravili šest do sedem letnikov. Podobno je bilo v šoli za solopevce koncertne in operne smeri. Ločeno sta bili vodeni operna šola in dramatična šola, na katerih je izobraževanje potekalo tri leta.²⁴

Največ težav se je kazalo v delu oddelka za pihala in trobila, na katerem ni bilo redno nastavljenega profesorskega kadra. Različne pihalne inštrumente so poučevali le honorarni in pogodbeni profesorji, vendar kontinuitete pouka ni bilo zaradi njihovih pogostih menjav in odhodov iz Ljubljane na druga službena mesta. Največji kakovostni razvoj so zaradi odličnega profesorskega kadra izkazovali oddelki za klavir, violino in solopetje.²⁵ V nadaljevanju navajamo redno nastavljene profesorje in le nekatere izmed njih na kratko predstavljamo. Na klavirskem oddelku so poučevali Janko Ravnik, Dana Kobler in Marija Schweiger. Vsi trije pianisti so se izobraževali na konservatoriju v Pragi. Diplomanta praškega konservatorija sta bila tudi profesorja violine češkega rodu Jan Šlais in Josef Vedral.

Jan Šlais (1893–1975) je bil rojen v Pragi, kjer je l. 1913 zaključil izobraževanje na tamkajšnjem konservatoriju pri Štěpánu Suchyju, nato pa bil kon-

22 Prim. Budkovič, *Razvoj glasbenega šolstva na Slovenskem II*, 25; Klopčič, *Ustanovitev in delovanje Glasbene akademije v Ljubljani*, 33.

23 Prim. *Izvestje za šolsko leto 1939/40*, 6.

24 Prim. Klopčič, *Ustanovitev in delovanje Glasbene akademije v Ljubljani*, 33.

25 Ibid., 34.

certni mojster v uveljavljenih moskovskih orkestrih (Svobodnyj teátr, Opera Zimina, simfonični orkester Zveze moskovskih glasbenikov). Leta 1920 se je v Pragi izpopolnjeval v mojstrski šoli Otokarja Ševčíka.²⁶ Ko je l. 1921 začel poučevati na ljubljanskem konservatoriju, se je začela t. i. »Šlaisova doba' *poučevanja violine*«. ²⁷ V učne načrte za violino je vključil Ševčíkovo tehniko, njegove metode poučevanja pa je uporabljal pri pouku. ²⁸ S tem je reformiral violinski pouk ter ga dvignil na visokošolsko raven. ²⁹ V njegovem razredu na Državnem konservatoriju in kasneje na Glasbeni akademiji so se izobraževali številni kasneje uveljavljeni slovenski violinski pedagogi: Karlo Rupel, Leon Pfeifer, Albert (Ali) Dermelj, Vida Jeraj Hribar, Uroš Prevoršek in drugi. ³⁰

Na oddelku za violino je deloval tudi profesor Karel Jeraj (1874–1951), prvi Slovenec, ki je bil član dunajskih filharmonikov. Bil je rojen na Dunaju in že zelo zgodaj izkazal glasbeno nadarjenost. Na dunajskem konservatoriju je igral violino v razredu Josepha Hellmesbergerja ml., stranske predmete pa sta ga poučevala Anton Bruckner in Robert Fuchs. Študij na tej ustanovi je zaključil z odliko in opravil državni izpit iz glasbe. Pot ga je nato vodila v London, kjer je deloval kot koncertni vodja britanskega imperialnega glasbenega instituta. S tamkajšnjim orkestrom je koncertiral po večjih evropskih središčih, nato pa se prijavil na avdicijo za člana dunajske dvorne opere in filharmonije ter bil izbran med 45 kandidati. V letih 1900–1919 je deloval kot koncertni mojster orkestra Dvorne opere in Filharmonije na Dunaju. Poleg umetniškega delovanja se je posvečal pedagoškemu delu. V Purkersdofu pri Dunaju je poučeval glasbo v zavodu za slepo mladino in za svoje pedagoške dosežke prejel posebno priznanje. Po končani prvi svetovni vojni se je odzval vabilu ravnatelja Mateja Hubada, s katerim ga je povezovalo dolgoletno poznanstvo in prijateljstvo. Z družino se je preselil v Ljubljano in se zaposlil na konservatoriju kot profesor violine. ³¹ Poučeval je začetnike in zanje l. 1928 izdal *Reformno pripravljano početno šolo za gosli*,

26 Prim. Cigoj Krstulović, *Zgodovina, spomin, dediščina*, 167.

27 Prim. Maruša Zupančič, *Razvoj violinske pedagogike in šolstva na Slovenskem od začetka 19. stoletja do začetka druge svetovne vojne* (Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2013), 29.

28 Ševčíkovo metodo opisuje Maruša Zupančič v navedenem delu na straneh 63–65.

29 Dragotin Cvetko, »Šlais, Jan (1893–1975)«, *Slovenska biografija* (Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013), <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi657484/#slovenski-biografski-leksikon>.

30 Zupančič, *Razvoj violinske pedagogike in šolstva na Slovenskem*, 29.

31 Vida Jeraj-Hribar, *Večerna sonata* (Ljubljana: Mladinska knjiga, 1992).

ki ima 24 lekcij. Naslov dela, predgovor in sklepne misli je zapisal v slovenščini, francoščini in nemščini. V sklepu preberemo:

Ako je začetnik količkaj nadarjen, lahko predela to početno šolo v 4–5 mesecih (priporočati mu je trikratni pouk v tednu). Šele po uspešni in vestni predelavi te reformne pripravljalne šole naj prične učenec s študijem kake mojstrske šole, ki mu jo priporoča učitelj kakor: Beriot, Capet, David, Joachim, Ondříček, Piot, Rode - Kreutzer - Baillot, - Ševčík, Spohr itd.³²

Karel Jeraj je na višjih stopnjah konservatorija poučeval komorno muziciranje in ansambelske vaje oz. orkestralne vaje. Bil je tudi prvi dirigent Orkestralnega društva GM, ustanovljenega l. 1919. V Ljubljani je nadaljeval svojo pedagoško dejavnost in umetniško deloval kot solist, orkestrski in komorni glasbenik. Ukvarjal se je s komponiranjem in bil prvi organizator koncertov za mladino. Lucijan Marija Škerjanc je ob njegovi smrti v Slovenskem poročevalcu 12. 1. 1952 zapisal:

Njegov odnos do mladine je bil zgleden in mladina je videla v njem ne samo strokovnjaka, temveč prijatelja in vodnika. S smotrno organizacijo in oživetvorenjem mladinskih koncertov je znal vzbuditi najširše zanimanje: njegova želja je bila, da seznani doraščajočo mladino z dosežki glasbene umetnosti na vseh področjih glasbenega dela. To se mu je tudi v veliki meri posrečilo.³³

Karla Jeraja lahko po tej dejavnosti opredelimo tudi kot enega od začetnikov kulturno-umetnostne vzgoje za šolsko mladino na Slovenskem.

Izjemne razvojne premike na oddelku za solopetje sta s svojim delom prispevala Julij Betetto, ki se je šolal na dunajskem konservatoriju in bil solist dunajske dvorne opere z izjemno koncertno kariero in Vanda Wistinghausen-Chulavska, solopevka in pevska pedagoginja s Poljske, ki se je izobraževala v Dresdnu.³⁴

32 Drago Jeraj, *Reformna pripravljalna početna šola za gosli* (Ljubljana, Glasbena Matica, 1928), notranja zadnja platnica. Jeraj je učenik podpisal z imenom Drago, na notranji zunanji platnici pa je pod imenom in priimkom navedel »profesor na drž. konservatoriju v Ljubljani, od 1900 do 1. 1919 član orkestra dvorne opere in filharmonikov na Dunaju.«

33 Jeraj-Hribar, *Večerna sonata*, 84.

34 Vsi navedeni so na konservatoriju glasbene matice poučevali l. 1923. Prim. Klopčič, *Ustanovitev in delovanje Glasbene akademije v Ljubljani*, 34.

Delo konservatorija je bilo pod drobnogledom kritikov, ki so s svojimi zapisi na nek način spodbujali nadaljnje razvojne korake ustanove. Stanko Vurnik je npr. l. 1927 v reviji *Dom in svet* zapisal:

Naš najvišji glasbeni zavod je konservatorij in od tega smo se že davno odvadili zahtevati kake glasbene ali umetnostne iniciative. Ta urad uči gospodične prstnega reda na klavirju in večje naloge mu še nihče naložil ni.

V nadaljevanju se je z zelo ostrimi mislimi dotaknil še delovanja drugih glasbenih ustanov in odsek zaključil z besedami:

*Treba nam je vsekakor močne roke z vplivom in veljavo na vodilnem mestu, ta roka pa mora biti orientirana in iniciativna, roka pedagoga in voditelja, ki bo uredil tok našega glasbenega življenja v zmislju nivoja sodobne Evrope!*³⁵

Njegove misli lahko razumemo, da je bilo začetno obdobje delovanja konservatorija še neprimerljivo s poukom in dosežki, ki so jih izkazovali uveljavljeni tuji konservatoriji z večdesetletno tradicijo delovanja. To pa je tudi razumljivo v kontekstu tedanjih glasbeno-izobraževalnih in družbeno-političnih okoliščin pri nas.

Pouk na Državnem konservatoriju (1926–1939)

Večletna prizadevanja za poddržavljenje Jugoslovanskega konservatorija za glasbo in igralsko umetnost so se uresničila leta 1926, ko je ustanova uradno prešla pod državno upravo (1. 4. 1926). Konservatorij v šolskem letu 1926/27 ni bil več v ničemer povezan z GM. Slednja je ohranila samostojno vodenje glasbene šole, ki je pomenila osnovno stopnjo glasbenega izobraževanja, namenjeno tako izobraževanju glasbenih ljubiteljev kot tudi bodočih slušatejev državnega konservatorija.³⁶ Pri financiranju pedagoškega kadra na Državnem konservatoriju je proračun ob poddržavljenju zagotovil plače trinajstim učiteljem, delo ostalih učiteljev je bilo honorirano.³⁷ Kljub organizacijski ločenosti konservatorija in glasbene šole GM sta obe ustano-

35 Stanko Vurnik, »Slovensko glasbeno življenje v letu 1926«, *Dom in svet* 40, št. 1 (1927): 48, <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-CHIMLLH5/66753d54-fcc4-4af1-baca-f6580b8aff79/PDF>.

36 Prim. Klopčič, *Ustanovitev in delovanje Glasbene akademije v Ljubljani*, 35.

37 V času poddržavljenja je na konservatoriju poučevalo še 10 učiteljev z GM in 16 honorarnih učiteljev. Ibid., 37.

vi v praksi bili povezani tako prek izvajanja pouka v istih prostorih kot tudi prek delovanja nekaterih profesorjev, ki so poučevali na obeh šolah.³⁸

Spremenjeni status konservatorija je zahteval reorganizacijo izobraževalnih stopenj, predmetnikov in učnih načrtov. Pri prenovi so se zgledovali po drugih evropskih konservatorijih. Državni konservatorij je od šolskega leta 1929/30 izvajal pouk v naslednjih organizacijskih oblikah in izobraževalnih stopnjah:

- *Pripravljalni tečaj* – začetniki so ga obiskovali eno leto; pouk je obsegal glasbeno teorijo, solfeggio in mladinsko petje
- *Nižja šola* – na njej se je izvajal pouk klavirja (trije razredi), violine (trije razredi) in violončela (dva razreda). Poleg glavnega predmeta so imeli gojenci še teorijo in petje kot stranska predmeta.³⁹
- *Srednja šola* – na njej je potekal pouk v obsegu šestih letnikov za solopetje, klavir, violino, violočelo, kontrabas, flavto, oboo, klarinet, fagot, rog, trobento, pozavno in orgle. Tolkala so poučevali v dveh letnikih. Gojenci srednje šole so imeli glede na svojo usmeritev naslednji nabor stranskih predmetov: splošna glasbena teorija, harmonija, kontrapunkt, kompozicija, inštrumentacija, nauk o inštrumentih, oblikoslovje, forma in analiza, glasbena estetika, glasbena zgodovina, komorne vaje, klavirsko spremljanje, orkestralne vaje, mladinsko petje, zborova šola, operna šola, ples in plastika.

Vpis na srednjo šolo je pogojeval uspešno opravljen sprejemni izpit, zahtevani so bili tudi štirje zaključeni razredi gimnazije, realke ali meščanske šole.

- *Visoka šola* – vključevala je štiriletni študij glavnih predmetov klavir, violina, violončelo, solopetje in petletni študij kompozicije ter dirigiranja.

38 Prim. Cigoj Krstulović, »Načela in podobe slovenskega javnega glasbenega izobraževanja«, 50.

39 Tudi pri opredeljevanju nižje šole je razvidno, da je v praksi šola GM ostala tesno povezana z Državnim konservatorijem:

Gojenci in gojenke nižje šole obiskujejo po veliki večini prve štiri razrede šole Glasbene Matice, ki se smatra kot pripravnica za državni konservatorij. Po dovršenem 4. razredu šole Glasbene Matice, pripravnice konservatorija, morajo napraviti sprejemni izpit za konservatorij, sicer nadaljujejo šolo Glasbene Matice v nadaljnjih razredih.

Poročilo o šolskem letu 1929/30 (Ljubljana: Državni konservatorij v Ljubljani, 1930), 3, <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-YHD3V7FR/79102b4f-bd42-4b7a-bbfe-0eao817beb73/PDF>.

Državni konservatorij je imel poseben oddelek, ki je povezoval:

- *Operno šolo* - imela je tri letnike, obiskovali so jo študenti solopetja. Predmetnik je vključeval dramatično igro, deklamacijo, balet, korepeticije in igranje raznih scen;
- *Pedagoški tečaj* – imel je štiri letnike, na njem so se izobraževali učitelji glasbe za srednje, meščanske in strokovne šole. Štiriletno izobraževanje je bilo glede na stopnjo izobraževanja enakovredno štirim razredom srednje šole konservatorija.⁴⁰

V *Poročilu o šolskem letu 1929/30* je izpostavljeno, da študij na konservatoriju traja 10 ali pa 11 let in da je uspešno opravljen posamezni letnik vezan na obvladovanje predpisane snovi in ne na šolsko leto. Pri slušateljih, ki so poleg konservatorija obiskovali drugo srednjo ali strokovno šolo, je bilo zaključevanje posameznega letnika konservatorija pogostokrat daljše od enega šolskega leta.

V šolskem letu 1928/29 so bili za poučevanje na Državnem konservatoriju imenovani ravnatelj Matej Hubad (solopetje), Anton Ravnik (klavir), Janko Ravnik (klavir, klavirska spremljava) in Jan Šlais (violina, komorna glasba). Konservatoriju dodeljeni učitelj je bil Slavko Osterc, ki je poučeval glasbeno-teoretične predmete (harmonijo, kontrapunkt, instrumentacijo, kompozicijo, forme in analizo, oblikoslovje; imel je tudi predavanja o sodobni glasbi) in moderno klavirsko literaturo.⁴¹ Poleg navedenih je na konservatoriju poučevalo še 8 učiteljev, ki jih je država imenovala za poučevanje na glasbeni šoli GM, 10 učiteljev, ki jih je nastavil odbor GM in 16 honorarnih sodelavcev konservatorija.

V šolskem letu 1928/29, ko je ustanova praznovala desetletnico obstoja, so na Državnem konservatoriju poučevali glavne predmete: solopetje, klavir, violino, violončelo, kontrabas, flavto, oboo, klarinet, fagot, trobento, pozavno, rog, orgle, tolkala, harmonijo, kontrapunkt, kompozicijo (skladbo). Poleg njih so slušatelji obiskovali izbrane stranske predmete: splošno glasbeno teorijo, instrumentacijo, nauk o instrumentih, oblikoslovje, forme in analizo, glasbeno estetiko, glasbeno zgodovino, komorne vaje, klavirsko spremljavo, orkestralne vaje, mladinsko petje, zborovsko šolo, operno šolo in plastiko. V predmetniku je naveden tudi Pedagoški tečaj, ki je vključeval metodiko pouka.⁴²

40 Prim. *Poročilo o šolskem letu 1929/30*, 3–4.

41 Ibid., 6.

42 V šolskem letu 1928/29 je predavanja iz metodike pouka poslušalo 13 slušateljev. Prim. *Poročilo o šolskem letu 1928/29* (Ljubljana: Državni konservatorij v Ljubljani,

Natančen seznam učiteljev, predmetov, ki so jih poučevali na konservatoriju in število slušateljev pri vsakem predmetu oziroma katere stranske predmete je obiskoval posamezen slušatelj, vse to je dokumentirano v vsakoletnih poročilih Državnega konservatorija. Iz njih je razvidno, da so se nekateri stranski predmeti tekom let dodajali, drugi pa preimenovali. Na Srednji šoli in na Visoki šoli konservatorija so bili slušatelji evidentirani glede na glavni predmet in imeli v seznamu dopisane še stranske predmete. V šolskem letu 1928/29 je bil npr. v 1. letnik Srednje šole konservatorija na glavni predmet solopetje vpisan Makso Pirnik, ter imel zraven še pouk klavirja, harmonije 1, glasbene zgodovine, zborovske šole, teorije in metodike pouka, ker je bil vključen še v Pedagoški tečaj. Vpisan je bil tudi v pripravnico za glavni predmet klavir.⁴³ Marijan Lipovšek je bil takrat vpisan v 1. letnik klavirja na Višji šoli konservatorija in imel stranske predmete violončelo,⁴⁴ pavke, instrumentacijo, komorno glasbo, klavirsko spremljavo in orkestralne vaje. Hkrati je na Srednji šoli konservatorija poslušal predavanja iz kontrapunkta.⁴⁵

Iz poročil za vsako šolsko leto lahko delno rekonstruiramo vsebino študija pri posameznih glavnih predmetih. Razvidna je tako v objavljenih programih internih in javnih produkcij Srednje in Visoke šole konservatorija kot tudi v drugih zapisih. V *Poročilu o šolskem letu 1929/30* je npr. napisana vsebina posameznih letnikov študija kompozicije na Visoki šoli:

Kompozicija kot glavni predmet obsega v I. letniku: diatonično harmonijo; v II. letniku kromatično harmonijo, modulacije in igranje generalnega basa; v III. letniku kontrapunkt enojni in dvojni, imitacije, kanon in ekspozicije fuge; v IV. letniku komponiranje fuge, chacon, sonatnih stavkov, ronda, sonatin v kateremkoli ansambelu razen v orkestralnem; v V. letniku komponiranje v glasbenih for-

1929), 41, <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-3I87ZB2X/77e27739-3c51-4757-9824-2052coa3b953/PDF>.

43 Ibid., 17–18.

44 Na konservatoriju je v letih 1928–1936 violončelo poučeval češki glasbenik Emerik Beran (1868–1940). Z učnimi načrti za violončelo je postavil temelje profesionalnemu izobraževanju violončelistov. Na konservatoriju je poleg violončela kot glavnega in stranskega predmeta poučeval še klavir in ansambelske vaje. Med njegovimi učenci sta bila Oton Bajde in Bogo Leskovic. Prim. Jernej Weiss, »Emerik Beran (1868–1940)«, *Slovenska biografija* (Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013), <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi138440/#slovenski-biografski-leksikon>.

45 *Poročilo o šolskem letu 1928/29*, 23–24.

*mah: uvertura, programna glasba, moderna sonata in simfonija, dramatična glasba itd.*⁴⁶

V predmetniku, ki se nanaša na Pedagoški tečaj, v šolskem letu 1929/30 poleg metodike zasledimo še pedagogiko. Oba predmeta je poučevala Angela Trost, ki je na konservatoriju poučevala vrsto glasbenih predmetov: splošno glasbeno teorijo, mladinsko petje, fiziologijo in fonetiko, intonacijo, ritem, primavista, diktat in solopetje.⁴⁷

Poročilo o šolskem letu 1930/31 navaja naslednje stopnje izobraževanja na konservatoriju: Nižja šola (4 razredi); Srednja šola (6 letnikov); Visoka šola (4 letniki).

Poseben oddelek so tvorili Dirigentska šola (2 letnika), Operna šola (3 letniki) in Pedagoški-učiteljski oddelek (4 letniki oz. 8 semestrov).⁴⁸ Absolventi Pedagoško-učiteljskega oddelka so po končanem 8. semestru opravljali diplomski izpit in prejeli diplomo.⁴⁹ S tem letnim poročilom je dokumentirano preimenovanje in nadgradnja predhodnega Pedagoškega tečaja v Pedagoški-učiteljski oddelek. V njegov predmetnik je bila naslednje leto poleg metodike in pedagogike vključena psihologija, ki jo je honorarno poučeval dr. France Veber.⁵⁰

V jubilejnem letu 1932, v katerem je GM praznovala 50-letnico šole, je bilo poročilo temu primerno obsežnejše in dokumentarno izčrpnije. V uvodnem poglavju »Šola Glasbene Matice Ljubljanske. Ob 50 letnici njene obstoja« so najprej citirana temelja društvena pravila, ki jim sledi opis nastanka šole GM in njenega razvoja skozi desetletja. Besedilo se izmenjuje z grafičnimi statističnimi prikazi števila učencev in vpisa na predmete klavir, violina in orkestralni instrumenti, zborovsko petje in solopetje v obdobju 1882–1932. V ločenem grafu so zajeti podatki za Državni konservatorij v šolskih letih 1923/24–1931/32 in sicer glede na število učencev, obisk klavirja, violine, solopetja, orkestralnih instrumentov, teoretskega pouka, operne šole, komorne šole, ansamblskih vaj in korepeticij.⁵¹

46 *Poročilo o šolskem letu 1929/30*, 4.

47 *Ibid.*, 6.

48 *Prim. Poročilo o šolskem letu 1930/31* (Ljubljana: Državni konservatorij v Ljubljani, 1931), 3, <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-ZVZANOGN/73e59721-c-482-4391-9635-e7a2f8dbdf24/PDF>.

49 *Ibid.*, 4.

50 *Prim. Poročilo o šolskem letu 1932/33* (Ljubljana: Državni konservatorij v Ljubljani, 1933), 7, 10, <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-HoHAMSWB/aoe12815-26f9-4a93-9bf2-1112a42029dc/PDF>.

51 *Poročilo o šolskem letu 1931/32*, 8.

Učiteljski zbor Državnega konservatorija je imel v jubilejnem letu 10 nastavljenih (imenovanih) profesorjev. To so bili: ravnatelj Matej Hubad (solopetje), Jeanetta Foedransperg (solopetje), Karel Jeraj (viola, šolski orkester, klavirski ansambel), Slavko Osterc (skladba/ kompozicija, harmonija, kontrapunkt, oblikoslovje, estetika), Anton Ravnik (klavir), Janko Ravnik (klavir, klavirska spremljava), Lucijan Marija Škerjanc (harmonija, nauk o inštrumentih, inštrumentacija, orkestralne vaje, klavir, dirigiranje), Jan Šlais (violina, komorna glasba), Marija Šmalc-Švajgar (klavir), Angela Trost (solopetje, teorija, fiziologija in fonetika, metodika, pedagogika, intonacija, ritem, primavista, diktat). Poleg njih je na konservatoriju poučevalo še 17 honorarnih profesorjev ter 18 učiteljev, zaposlenih na šoli GM oziroma imenovanih s strani države.⁵²

V *Poročilu o šolskem letu 1932/33* je objavljen sklep Ministrstva prosvete, datiran 25. 11. 1930, o veljavnosti spričeval in diplom in sicer glede enakovrednosti spričevala o opravljenem letniku na državni glasbeni akademiji v Zagrebu in spričevala o opravljenem letniku na Državnem konservatoriju v Ljubljani. Enakovredni sta bili tudi diplomi na obeh navedenih ustanovah. V nadaljevanju je podan še sklep o nostrifikaciji spričeval tujih konservatorijev in glasbenih akademij. Ministrstvo prosvete v njem določa, da sta za nostrificiranje spričeval, pridobljenih na tujih ustanovah, zadolženi glasbena akademija v Zagrebu in Državni konservatorij v Ljubljani.⁵³

Na konservatoriju sta bili izvedeni javni predavanji glasbenega kritika dr. Gerharda Krauseja in sicer o sodobni madžarski glasbi in skladatelju *Zoltánu Kodályu* (5. 4. 1933) ter o poljski ljudski in operni glasbi (6. 4. 1933). Predavanji, ki so se ju poleg gojencev konservatorija udeležili še zunanji obiskovalci, je dr. Krause obogatil s predvajanjem skladb z gramofonskih plošč. *Poročilo za šolsko leto 1932/33* navaja podpornika Mihaela Mušiča, ki je najboljšim gojencem konservatorija podaril violine lastne izdelave. Po sklepu učiteljske konference so jih prejeli Uroš Prevoršek (1928/29), Leon Pfeifer (1929/30), Franjo Cichocki (1930/31), Albert Dermelj (1931/32, prejel je violo) in Kajetan Burger (1932/33). Vodstvo šole se je z zapisom v poročilu donatorju toplo zahvalilo za podarjene inštrumente.⁵⁴

52 Ibid., 13–14.

53 *Poročilo o šolskem letu 1932/33*, 5.

54 Ibid., 6.

Julij Betetto – drugi ravnatelj konservatorija

Prvi ravnatelj konservatorija Matej Hubad je konec julija l. 1933 zaprosil za upokojitev.⁵⁵ Odbor GM je objavil razpis, na katerega se je prijavilo več kandidatov: Julij Betetto, Slavko Osterc, Lucijan Marija Škerjanc, Mirko Pugelj in Anton Trost.⁵⁶ Izbran je bil Julij Betetto,⁵⁷ ki je vodstvo konservatorija prevzel decembra 1933 in ravnateljsko službo vršil do l. 1940.

Julij Betetto (1885–1963) je prva glasbena znanja pridobival v Ljubljani pri Angeliku Hribarju in Franu Gerbiču. Osemnajstleten je postal član Dramatičnega društva in začel peti v opernem zboru. V ljubljanskem opernem gledališču je l. 1903 debitiral kot zborist, konec istega leta pa tudi že kot solist. Pevsko se je želel izpopolnjevati v tujini, zato je l. 1905 šel na Dunaj in tam uspešno opravil avdicijo pri Franzu Schalku, dirigentu tamkajšnje Dvorne opere. Zaradi gmotnih razmer se je bil prisiljen vrniti v Ljubljano. Čez dve leti je ob podpori štirih vplivnih članov GM dobil štipendijo in jeseni l. 1907 na Dunaju začel študirati solopetje v razredu Augusta Ifferta. Na dunajski akademiji se je vključil tudi v operno šolo, kjer ga je opazil režiser dunajske Dvorne opere August Stoll. Povabil ga je k sodelovanju in Betetto je od l. 1908 do konca sezone 1921/22 solistično nastopal v dunajski Dvorni operi. V tem času se je pevsko izpopolnjeval pri drugih priznanih pevskih pedagogih, kar je kasneje vplivalo na njegovo oblikovanje lastne pevске metodike. Ob intenzivni umetniški karieri je l. 1920 začel poučevati solopetje na eni od dunajskih privatnih glasbenih šol. Na povabilo Mateja Hubada se je vrnil v Ljubljano in v sezoni 1922/23 postal prvi basist v ljubljanski operi.⁵⁸ Konec l. 1924 je začel poučevati solopetje na konservatoriju in sicer na vseh stopnjah: od pripravljalnih razredov do višje stopnje konservatorija.⁵⁹ Kmalu po prevzemu ravnateljske službe na Državnem konservatoriju je prevzel še vodenje šole GM. Leta 1934 je začel z reformami in najprej je reorganiziral Pedagoški-učiteljski oddelek, katerega vlogo je videl v vzgoji dobro izobraženih glasbenikov, bodočih profesorjev glasbe. Z no-

55 Budkovič, »Matej Hubad«, 57.

56 Izmed naštetih sta bila Betetto in Osterc najbolj izstopajoča konkurenta. Osterc naj ne bi bil izbran tako zaradi političnih razlogov in tudi zaradi avantgardistične glasbene usmeritve ter nasprotovanja slovenski tradicionalni glasbeni ustvarjalnosti in poustvarjalnosti. Prim. Klopčič, *Ustanovitev in delovanje Glasbene akademije v Ljubljani*, 38.

57 Prim. *Poročilo o šolskem letu 1934/35* (Ljubljana: Državni konservatorij v Ljubljani, 1935), 6, <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-ZULJHHXB/4c596ee4-78cb-42ed-aaf4-b66730486875/PDF>.

58 Bohak, *Julij Betetto (1885–1963): nestor opernih in koncertnih pevcev*, 11–15.

59 Betetto je v letih 1930–1932 prekinil pedagoško delovanje na konservatoriju.

vim pravilnikom Državnega konservatorija, potrjenim maja 1934 s strani takratnega Ministrstva za prosveto, je postal Pedagoški-učiteljski oddelek najpomembnejši oddelek ustanove. Betetto je temeljito prenovil tudi učne načrte za solopetje na nižji, srednji in višji stopnji šolanja (1936).⁶⁰

Ustanova je novo vodstvo dobila v jubilejnem letu 1933/34, ko je obeleževala 15-letnico delovanja. Na Nižji šoli se je izvajal pouk solopetja (2 razreda), instrumentalni pouk (4 razredi za klavir in violino, 2 razreda za violončelo in kontrabas) ter stranskih predmetov (teorija, petje). Srednja šola je izvajala pouk za glavne predmete: solopetje, klavir, violina, violončelo, kontrabas, flavta, oboa, klarinet, fagot, rog, trobenta, pozavna (6 letnikov), orgle (4 letnike) in tolkala (2 letnika). Predpisani stranski predmeti so bili: splošna glasbena teorija, harmonija, kontrapunkt, skladba (kompozicija), instrumentacija, nauk o instrumentih, oblikoslovje, forme in analiza, glasbena estetika, glasbena zgodovina, psihologija, ansamblske vaje, komorne vaje, klavirsko spremljevanje, orkestralne vaje, mladinsko petje, zborovo petje, operna šola, ples in plastika. Na Visoki šoli so izvajali pouk za glavne predmete klavir, violina, violončelo, solopetje, orgle (4 letniki) in kompozicija (5 letnikov). Pogoji za vpis na vse izobraževalne stopnje je bil uspešno opravljeni sprejemni preizkus, prav tako pa so bili v *Poročilu za šolsko leto 1933/34* navedeni tudi vsi ostali dodatni pogoji. Na konservatoriju sta še naprej delovali Dirigentska šola in Operna šola, izvajal pa se je tudi pouk na Pedagoško-učiteljskem oddelku. Nastavljenih je bilo 12 profesorjev: Julij Betetto (ravnatelj, solopetje), Jeanetta Foedransperg (solopetje), Karel Jeraj (violina, viola), Marijan Lipovšek (klavir, harmonija), Slavko Osterc (skladba, harmonija, kontrapunkt, inštrumentacija, oblikoslovje, estetika, glasbena zgodovina), Anton Ravnik (klavir), Janko Ravnik (klavir, klavirsko spremljevanje), Karel Rupel (violina), Lucijan Marija Škerjanc (klavir, harmonija, kontrapunkt, skladba, nauk o inštrumentih, dirigiranje, klavirska literatura, orkestralne vaje), Jan Šlais (violina, komorne vaje), Marija Šmalc (klavir) in Angela Trost (solopetje, teorija, fiziologija in fonetika, metodika, pedagogika). Poleg njih je na konservatoriju delovalo še 15 honorarnih učiteljev in 17 honorarnih učiteljev, nastavljenih s strani odbora

60 Dostopni so v njegovi osebni zapuščini, ki jo hrani NUK. Podrobno jih je analizirala Tina Bohak v doktorski disertaciji *Pevska šola Julija Betetta* (2013). V njej je med drugim obravnavala Betettovo kasnejše delo rednega profesorja na Glasbeni akademiji in njeni naslednici Akademiji za glasbo, ki jo je kot rektor vodil skozi tri mandatna obdobja (1942–46, 1947–50, 1957–62). Ob predstavitvi in restavriranju Betettove metodike pevskega pouka je ovrednotila Betettovo pevsko šolo. Temeljila je na izvrstni solopevski tehniki oz. metodiki poučevanja ter slovela kot zelo kakovostna. Prim. Tina Bohak, »Pevska šola Julija Betetta« (diss., Univerza v Ljubljani, 2013).

GM oz. države.⁶¹ Številni izmed takrat na konservatoriju delujočih profesorjev bi morali biti posebej predstavljeni, vendar na tem mestu predstavljamo le Lucijana Marijo Škerjanca (1900–1973), ki je svojo izobraževalno pot začel na šoli in konservatoriju GM. Klavir so ga poučevali Anton Ravnik, Jaroslava Chlumecki in Dana Kobler, druge glasbene predmete Stan-ko Premrl (harmonija) in Anton Lajovic (kontrapunkt). Glasbene študije je nadaljeval na praškem konservatoriju (1920–21), na dunajski Visoki šoli za glasbo in gledališko umetnost (1922–1924; klavir pri Antonu Trostu, kompozicijo pri Josephu Marxu), na pariški Scholi cantorum (1924–1927; kompozicijo pri Vincentu d'Indyju, estetiko je predaval Jules Lefèvre) in v Baslu (dirigiranje pri Felixu Weingartnerju, tam je diplomiral l. 1930).⁶² Od l. 1922 je poučeval na šoli in konservatoriju GM ter kasneje na Glasbeni akademiji. Za potrebe pouka je izdal več učbenikov; prvi so razmnoženi kot rokopisi: *Nauk o instrumentih* (1933), *Nauk o harmoniji* (1934), *Nauk o kontrapunktu* (1934). Bil je tudi pisec monografij o nekaterih slovenskih skladateljih. V »konservatorijsko obdobje« sodita monografiji o Emilu Adamiču (1937) in Juriju Mihevcu (1938). Za potrebe pouka je napisal vrsto klavirskih in violinskih skladb.⁶³ Na konservatoriju je poučeval več predmetov, navedenih v vsakoletnih poročilih. V šolskem letu 1934/35 je poučeval klavir, harmonijo, kontrapunkt, kompozicijo (skladba), nauk o inštrumentih, dirigiranje, klavirsko literaturo, partiturno igro in orkestralne vaje.

Poročilo za šolsko leto 1934/35 ob celoviti predstavitvi ustroja šole, na njej delujočih profesorjev in učiteljev, seznamu slušateljev na posameznih izobraževalnih stopnjah glede na glavne predmete, imeniku vseh gojencev, podatkih o produkcijah in koncertnih programih, vsebuje tudi tabele s številčnimi podatki o obisku glavnih in stranskih predmetov ob sklepu študijskega leta, demografskih podatkih gojencev (narodnost, vera, izobrazbena struktura), ocenjevanju pri posameznih predmetih (število podeljenih ocen na lestvici od ocene 5 do ocene 2 ter število neocenjenih slušateljev).⁶⁴

61 Prim. *Poročilo o šolskem letu 1933/34* (Ljubljana: Državni konservatorij v Ljubljani, 1934), 6–8, <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-YYNVSSMW/45decf84-07ca-482c-b618-02aa2bab3d17/PDF>.

62 Prim. Ivan Klemenčič, *Lucijan Marija Škerjanc* (Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, s. a.), <http://www.sazu.si/clani/lucijan-marija-skerjanc>; Jože Sivec, »Škerjanc, Lucijan Marija, akademik (1900–1973)«, *Slovenska biografija* (Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013), <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi652648/#slovenski-biografski-leksikon>.

63 Prim. Cigoj Krstulović, *Zgodovina, spomin, dediščina*, 168.

64 Prim. *Poročilo o šolskem letu 1934/35*, 16–17, 47–49.

Kljub formalni ločenosti ustanov, poročilo izraža praktično sodelovanje konservatorija s šolo GM tudi z ločeno predstavitvijo podatkov o delovanju šole GM. Tovrstni statistični podatki so nato vključeni v vsa naslednja letna poročila konservatorija.

Poročilo za šolsko leto 1935/36 obeležuje deseto obletnico poddržavljenja konservatorija. V njem je uvodoma objavljen govor ravnatelja Betetta, ki ga je imel na tretji jubilejni produkciji konservatorija (8. 6. 1936). V njem strnjeno predstavi razvoj ustanove in izpostavi pomen glasbene umetnosti za človeka in narod ter vlogo ustrezne glasbene vzgoje.

*Baviti se z umetnostjo glasbe, spoznavati njene tajnosti, oplemeniti duševno nastrojenje, izoblikuje značaj. Tega dejstva ne more nihče zanikati. In med panogami umetnosti je predvsem glasba, ki dá človeku notranji vzgon, ki poživlja njegov duševni ritem, mu odvarja široke poljane duševnega izživljanja ter ga zaradi tega uvaja v skrivnosti profinjene čustvenosti. [...] Franc Liszt, eden največjih glasbenikov in klavirskih virtuofov, je dejal, da je glasba velevažen faktor med sredstvi, ki pridejo v poštev za vzgojo doraščajoče mladine. Pravilen, sistematičen glasbeni pouk izoblikuje disciplino v svetu duševnosti in čustvenosti posameznika, ga vzgaja h kritičnemu opazovanju in dožemanju. Celo v čustvovanju otroka je glasba dobrodošel gost, ki mu vzbuja fantazijo, ko stopa s prvimi plašnimi koraki v nov, njemu doslej nepoznani svet tonov. V tem spoznanju in na piedestalu te neovrgljive resnice bi morali vsi v poštev prihajajoči faktorji, počenši od staršev pa do voditeljev in organizatorjev narodne prosvete storiti vse, da doseže glasbena vzgoja med narodom kar največji razmah.*⁶⁵

Kakovostno glasbeno vzgojo zagotavlja strokovno izobražen in izkušen profesorski kader in ravnatelj Betetto zagotavlja, da ga konservatorij ima. Profesorji morajo v učencih vzbuditi veselje in radost, da bodo vadili in napredovali pri študiju glasbenih predmetov. Betettov govor v celoti kaže, kako se je zavedal pomena celostne glasbene vzgoje mladine in odgovornosti, ki jo je imel kot pedagoški vodja ustanove. Skrbel je tudi za razvoj in nadgradnjo predmetnika. *Poročilo za šolsko leto 1935/36* navaja 48 glavnih in stranskih predmetov. Gre za enoten seznam predmetov z okrajšavami za vse izobraževalne stopnje konservatorija. Med njimi prvič zasledimo

65 *Poročilo o šolskem letu 1935/36* (Ljubljana: Državni konservatorij v Ljubljani, 1936), 5, <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-U782TAIE/1c8d63d1-f2fd-46b0-8b9b-aa248f72977b/PDF>.

predmet *Praktično poučevanje*, aktualen za Pedagoški-učiteljski oddelek.⁶⁶ Pri *Praktičnem poučevanju* so slušatelji tega oddelka poučevali glasbeno teorijo na Nižji šoli konservatorija in hospitirali pri mladinskem petju. Na Pedagoški-učiteljski oddelek sta bila takrat med drugimi vpisana Samo Hubad (v 1. letnik) in Albert Dermelj (v 4. letnik). Samo Hubad je bil hkra- ti vpisan v 3. letnik glavnega predmeta kompozicija (»skladba«) in 1. letnik glavnega predmeta klavir, njegovi stranski predmeti so bili: solopetje, kontrabas, instrumentacija, fiziologija in fonetika, pedagogika, forme in analiza, zborova šola, orkestralne vaje. Albert Dermelj je bil vzporedno vpi- san v 4. letnik glavnega predmeta violina, njegovi stranski predmeti so bili: solopetje, orgle, klavir, glasbena zgodovina, harmonija, kontrapunkt, diri- giranje, partiturna igra, metodika, deklamacija, orkestralne vaje, komor- ne vaje, zborova šola, intonacija in ritem, praktično poučevanje.⁶⁷ Gojenec konservatorija je lahko imel v posameznem šolskem letu različno število glavnih in stranskih predmetov. Predmetnik mu je omogočal izbiro stro- kovnih predmetov in s tem pridobitev širše glasbene izobrazbe.

Poročilo za šolsko leto 1936/37 začena nekrolog Mateju Hubadu, ki ga je napisal Anton Lajovic. V njem osvetljuje Hubadov zborovodski lik, ki je v štirih desetletjih vodenja pevskega zbora GM pustil neizbrisen pečat na tem področju.⁶⁸ V redni rubriki letnega poročila lahko sledimo kadrovski strukturi ustanove, ki je imela 15 za konservatorij imenovanih učiteljev, 19 honorarnih učiteljev in 20 učiteljev, nastavljenih s strani odbora GM oz. države. Predmetnik navaja 50 predmetov. Nova predmeta sta bila Elemen- ti kompozicijske tehnike in Akustika, ki so ju slušatelji lahko izbrali kot stranska predmeta v Srednji šoli ali pa na Visoki šoli. V *Poročilu za šolsko leto 1936/37* je med sezname gojencev konservatorija prvič vključen »Imenik gojencev in gojenk glasbenega otroškega vrtca Glasbene Matice v Ljubljani« s sedemindvajsetimi gojenci.⁶⁹ Iz tega zapisa lahko določimo začetek načr- tne institucionalne predšolske glasbene vzgoje v vertikali slovenskega glas- benega šolstva.⁷⁰

66 V seznamu predmetov z okrajšavami je kot edini oddelek naveden Pedagoški-učite- ljski oddelek, ki pa ni vštet v naše navedeno število predmetov. Ibid., 12.

67 Ibid., 18.

68 Prim. *Poročilo o šolskem letu 1936/37* (Ljubljana: Državni konservatorij v Ljubljani, 1937), 3–7, <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-TGOSGASS/639b2b75-8226-4281-ab86-9195530f80cd/PDF>.

69 Nikjer v tem poročilu ni navedeno, kdo je glasbenem otroškem vrtcu poučeval. Za- sledimo le ime Mira Vekselj in poleg nje navedbo predmeta »otroški ples«. Ibid., 38.

70 O samem začetku delovanja otroškega glasbenega vrtca Budkovič zapiše: »Vrtec je vodstvo šole po vzoru Neues Wiener Konservatoriuma ustanovilo 1. X. 1936; malo po-

Poročilo za šolsko leto 1937/38 navaja dve učiteljici otroškega glasbenega vrtca: Miro Vekselj in Hertto Kralj.⁷¹ To letno poročilo je strukturirano drugače od prejšnjih let glede na podatke za Državni konservatorij in šolo GM. V statističnih prikazih za konservatorij je v povezavi z njegovim predmetnikom ločeno predstavljeno število gojencev pri istem inštrumentu kot glavnem predmetu in kot stranskem predmetu (npr. pri klavirju, violini, violončelu, trobenti, idr.). Prav tako so v »Imeniku« gojencev konservatorija prvič pod skupnim naslovom zavedeni slušatelji »Visoke šole in pedagoškega oddelka«.⁷²

Zadnje letno poročilo (1938/39) pred preoblikovanjem državnega konservatorija v Glasbeno akademijo in Srednjo glasbeno šolo strukturno še ne nakazuje sprememb. Izobraževalne stopnje in oddelki so bili enaki kot prej. Na Visoko šolo so po uspešno opravljenem sprejemnem preizkusu sprejemali zelo nadarjene gojence s končanimi tremi letniki Srednje šole konservatorija. Na Visoki šoli so poučevali klavir, violino, violončelo, solopetje, kompozicijo in orgle. Nanjo je bilo vpisanih 34 gojencev, od katerih se jih 20 izobraževalo še na Pedagoškem-učiteljskem oddelku. Na njem so imeli naslednji sklop predmetov: glasbena psihologija, glasbena metodika, glasbena pedagogika, hospitacije, praktično poučevanje.⁷³ Na konservatoriju je poučevalo 16 »imenovanih« učiteljev⁷⁴ in 20 honorarnih učiteljev.⁷⁵ *Poročilo*

zno je prodrlo spoznanje, da je potrebno razvijati elemente glasbene vzgoje (ritmični in melodični čut) že s četrtem ali petim letom, vsekakor pa pred osmim letom«. Budkovič, *Razvoj glasbenega šolstva na Slovenskem II*, 96.

71 Otroški glasbeni vrtec je imel prva javna nastopa 22. in 25. maja 1938. Program je vključeval petje, deklamacijo in ritmiko. Prim. *Poročilo o šolskem letu 1937/38* (Ljubljana: Državni konservatorij v Ljubljani, 1938), 46, <https://dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-D7AY4EUU/83e36c1d-1b00-4f1a-a149-5f510cbb57do/PDF>.

72 Ibid., 10, 24, 28.

73 Prim. *Poročilo o šolskem letu 1938/39* (Ljubljana: Državni konservatorij v Ljubljani, 1938), 13, <https://dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-9YXCJ6VD/bb92c7da-bbf4-41c6-a0c7-f9a383e87cca/PDF>.

74 To so bili ravnatelj Julij Betetto (solopetje), Majda Dugan-Lovše (solopetje), Jeanetta Foedransperg (solopetje), Karel Jeraj (violina, viola, korepeticije), Marijan Lipovšek (klavir, harmonija, klavirsko spremljevanje), Marijana Mahkota (klavir, teorija, intonacija, ritem, hospitacije), Slavko Osterc (skladba, harmonija, kontrapunkt, inštrumentacija, oblikoslovje), Anton Ravnik (klavir, klavirsko spremljevanje), Janko Ravnik (klavir, klavirsko spremljevanje), Karel Rupel (violina, komorne vaje), Lucijan Marija Škerjanc (klavir, nauk o inštrumentih, dirigiranje, partiturna igra, akustika), Pavel Šivic (klavir, harmonija, kontrapunkt), Jan Šlais (violina), Marija Šmalc (klavir), Angela Trost (solopetje, fiziologija in fonetika) in Zora Zarnik (klavir). Ibid., 5.

75 Na konservatoriju so honorarno poučevali: Josip Bareš (oboa), dr. Dragotin Cvetko (teorija, intonacija, psihologija, metodika, pedagogika), Karel Dernovšek (kla-

za šolsko leto 1938/39 ne vsebuje več podatkov, imenikov, seznama produkcij in drugih statističnih podatkov o učiteljskem kadru, gojencih in predmetih šole GM.

Pogoji za izvajanje pouka so bili težavni, kar kaže zapis Marijana Lipovška v *Ljubljanskem zvonu* leta 1938:

*Nato so na vrsti tako zvana materialna vprašanja. Vse, kar spada v šolskem proračunu pod ta naslov, je na državnem konservatoriju nezadostno. Nimamo lastnih klavirjev, nimamo v zadostni meri lastnih učil, imamo le majhen arhivček, nimamo niti ene primerne učne sobe – vsi prostori so nehygienični in za glasbeni pouk nezadostno opremljeni – kaj šele, da bi imeli lastno poslopje!*⁷⁶

Izsek je vzet iz prispevka, ki ga je Lipovšek napisal kot član »Društva Glasbene akademije«. Le-to je bilo ustanovljeno z namenom, da bi s političnimi in drugimi sredstvi dosegli ustanovitev popolne glasbene akademije v Ljubljani, ki bi imela enake pravice kot l. 1937 ustanovljena beograjska glasbena akademija. Društvo si je prizadevalo, da bi bila ljubljanska akademija zakonsko osnovana in bi profesorjem zagotavljala ustrezne nazive in plače. Profesorji na konservatoriju namreč niso imeli enakih položajnih pravic kot učitelji na drugih vrstah državnih šol. Njihove plače so bile nižje, možnosti za napredovanje ni bilo. Lipovšek, ki je kot dolgoletni profesor na konservatoriju neposredno zaznaval vso problematiko, nadaljuje:

Popolna glasbena akademija naj nam ohrani vse oddelke že obstoječe šole, visoki šoli naj da značaj in pravico univerz, uredi naj personalna vprašanja z nastavitvijo zadostnega števila rednih in izrednih profesorjev, docentov in srednješolskih profesorjev, popravi

vir), Peter Golovin (balet), Pavel Godina (kontrabas), Franc Karaš (trobenta, pozavna, tuba), Slavko Korošec (flavta), Vaclav Laun (klarinet), Feliks Moravec (rog), Rado Miglič (gregorijanski koral), Gustav Miller (čelo, ansamblske vaje), Leon Pfeifer (violina, komorne vaje), Stanko Premrl (orgle), Robert Primožič (operna šola), Osip Šest (dramatična igra), dr. Danilo Švara (zborova šola, orkestralne vaje, korepeticije), Matija Tomc (orgle), Ivan Turšič (fagot, korepeticije, komorne vaje), Vilko Ukmar (glasbena zgodovina, estetika, teorija, intonacija) in Vanda Wistinghausen (solopetje). Ibid., 5–6.

76 Marijan Lipovšek, »Slovenska glasbena akademija«, *Ljubljanski zvon* 58, št. 1 (1938): 67, <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-30PS05V9/cb635b76-e62a-4a34-b4c8-60d592f7fofb/PDF>. Pouk na konservatoriju je takrat potekal le na dveh lokacijah: na Vegovi ulici (št. 5) in na Gosposki ulici (št. 8). Učne prostore so le stežka vzdrževali, kar je oteževalo kasnejšo določitev prostorov za delovanje Glasbene akademije. Prim. Budkovič, *Razvoj glasbenega šolstva na Slovenskem II*, 167.

*naj krivice, ki so se godile večini učiteljskega osebja na zavodu, ure-di naj vsa materialna vprašanja, zlasti vprašanje primernih instru-mentov za pouk, in končno bo treba misliti tudi na zgradbo lastne-ga poslopja. Beograd nam mora dati tudi to! Slovenija se svoje vloge kot davke plačujoča dežela vse premalo zaveda.*⁷⁷

Prizadevanja za ustanovitev Glasbene akademije v Ljubljani so bila uresničena 9. avgusta l. 1939, ko je bila v *Službenih novinah* objavljena za-konska uredba o delovanju umetniških šol v Kraljevini Jugoslaviji. Opre-deljene so bile kot *Visoke šole* (likovna akademija, glasbena akademija; obe sta pomenili najvišji stopnji izobraževanja in imeli priznan status vseučili-ških fakultet), *Srednje šole* (za uporabno umetnost, za glasbeno in gledali-ško umetnost; priznana jim je izobrazbena stopnja popolne srednje šole) in *Nižje šole* (za glasbeno in gledališko umetnost, izobrazbena stopnja je bila primerljiva z ljudsko šolo). Z navedenim dnem uveljavitve uredbe je bil uki-njen Državni konservatorij v Ljubljani, v veljavo pa so stopili programi in učni načrti za Glasbeno akademijo in Srednjo glasbeno šolo v Ljubljani.⁷⁸

Sklep

Z ustanovitvijo konservatorija ljubljanske Glasbene matice l. 1919 je bila vzpostavljena celotna vertikala glasbenega šolstva na Slovenskem. Z njim je bila glasbeno nadarjenim in zainteresiranim posameznikom dana mož-nost profesionalnega izobraževanja na pevskem, inštrumentalnem, kom-pozicijskem, dirigentskem in glasbenopedagoškem področju na domačih tleh. Hkrati so se na nižjih izobraževalnih stopnjah konservatorija šolali ljubitelji glasbe, ki so se kasneje vključevali v amaterske glasbene dejavnosti in bili koncertna publika. Slušatelji, ki so se odločili za profesionalno glas-beno pot, so po absolviranih programih začeli delovati kot umetniki - po-ustvarjalci in ustvarjalci na koncertnem in opernem področju. Pedagoško delovanje jim je omogočil opravljeni državni izpit iz glasbe. Posamezni-ki glasbeniki so svoja znanja nadgrajevali na tujih visokošolskih glasbeno-izobraževalnih ustanovah, kamor so bili sprejeti zaradi dobre predhodne strokovne izobrazbe.

Konservatorij je s svojim delovanjem spodbujal slovensko glasbeno produkcijo in reprodukcijo. Njegova razvojna pot na področju oblikova-

77 Lipovšek, »Slovenska glasbena akademija«, 68–69.

78 Anon., »Uredba o umetniških šolah. Ljubljana dobi umetnostne akademije«, *Slovenec* 67, št. 181a (10. 8. 1939): 2, <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-QE1Y5MXE/0c28be4f-167f-49e3-855b-15547f51d39d/PDF>.

nja predmetnikov in učnih načrtov za različne stopnje izobraževanja je bila povezana s proforskim kadrom, ki je deloval na posameznih oddelkih. V dostopnih virih nismo zasledili natančnih podatkov o časovnem trajanju pouka pri posameznih predmetih in njihovi izvedbi glede na učno obliko (individualni pouk, skupinski pouk). Potrebno bo raziskati še nekatere zapuščine nekdanjih profesorjev na konservatoriju, v katerih bi se lahko nahajali učni načrti za posamezne predmete, in iz njih izluščiti morebitne specifične metode poučevanja. Dosežkov konservatorija v dveh desetletjih delovanja ne moremo neposredno primerjati z dosežki drugih evropskih konservatorijev z večdesetletno tradicijo delovanja, saj so le-ti imeli tudi drugačne kontekstualne okoliščine ter kadrovske in materialne pogoje za delo. Zaključimo pa lahko, da je bil ljubljanski konservatorij kljub skromnim pogojem, v katerih je deloval, pomemben gradnik slovenskega glasbeno-izobraževalnega sistema ter v najširšem pogledu glasbenoumetniške in kulturne identitete.

Bibliografija

- Anon. »Konservatorij «Glasbene Matice»«. *Slovenski narod* 52, št. 214 (14. 09. 1919): 5. <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-9RCZI5KT/e66cceb-00b9-42cc-88c4-0e12943e0f15/PDF>.
- Anon. »Pravila Glasbene Matice v Ljubljani 1872«, §1. V: Nataša Cigoj Krstulović, *Zgodovina, spomin, dediščina: ljubljanska Glasbena matica do konca druge svetovne vojne*. Ljubljana: Muzikološki inštitut ZRC SAZU, 2015.
- Anon. »Razne reči«. *Cerkveni glasbenik* 42, št. 5–6 (1919): 48. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-AGX3RPPG/ocf99fbd-eb7d-4eb5-82dc-f86c5365a0c5/PDF>.
- Anon. »Uredba o umetniških šolah. Ljubljana dobi umetnostne akademije«. *Slovenec* 67, št. 181a (10. 8. 1939): 2. <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-QE1Y5MXE/oc28be4f-167f-49e3-855b-15547f51d39d/PDF>.
- Bohak, Tina. »Betetto, Julij (1885–1963)«. *Slovenska biografija*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi140184/#novi-slovenski-biografski-leksikon>.
- Bohak, Tina. »Pevska šola Julija Betetta«. Diss., Univerza v Ljubljani, 2013.
- Bohak, Tina. *Julij Betetto (1885–1963): nestor opernih in koncertnih pevcev*. Ljubljana: Akademija za glasbo, 2015.
- Budkovič, Cvetko. »Matej Hubad«. *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino* 36, št. 1/2 (1988): 48–59. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-XHU6ZC3D/71bd1c4f-6bfa-4b4b-a559-0c645fieb87f/PDF>.

- Budkovič, Cvetko. *Razvoj glasbenega šolstva na Slovenskem II. Od nastanka konservatorija do Akademije za glasbo 1919–1946*. Ljubljana: Znanstveni institut Filozofske fakultete, 1995.
- Cigoj Krstulović, Nataša. *Zgodovina, spomin, dediščina: ljubljanska Glasbena matica do konca druge svetovne vojne*. Ljubljana: Muzikološki inštitut ZRC SAZU, 2015.
- Cigoj Krstulović, Nataša. »Načela in podobe slovenskega javnega glasbenega izobraževanja: primer šole in konservatorija ljubljanske Glasbene matice (1882–1926)«. V *Javno glasbeno šolstvo na Slovenskem: pogledi ob 200-letnici*, ur. Branka Rotar Pance, 41–55. Ljubljana: Akademija za glasbo, 2016.
- Cvetko, Dragotin. »Šlais, Jan (1893–1975)«. *Slovenska biografija*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi657484/#slovenski-biografski-leksikon>.
- Hubad, Matej. »Jugoslovanski konservatorij Glasbene Matice v Ljubljani«. *Cerkveni glasbenik* 42, 7–9 (1919): 59–60, <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-SCDZK7LD/9bf8c19c-8ae4-4beb-ab9f-6f5f5bdf65da/PDF>.
- Hubad, Matej. »Jugoslovanski konservatorij Glasbene Matice v Ljubljani«. *Učiteljski tovariš* 59, št. 35 (27. 08. 1919): 1. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-ANCRYSOR/168731bd-of63-41a4-ae2f-b2a6424e4fc7/PDF>.
- Izvestje za šolsko leto 1939/40*. Ljubljana: Rektorat Glasbene akademije. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-RKPEQLRM/94f11503-fid5-45d8-a6b4-fce5bc7f81fa/PDF>.
- Jeraj, Drago. *Reformna pripravljalna početna šola za gosli*. Ljubljana, Glasbena Matica, 1928.
- Jeraj-Hribar, Vida. *Večerna sonata*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1992.
- Klemenčič, Ivan. *Lucijan Marija Škerjanc*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, s. a.). <http://www.sazu.si/clani/lucijan-marija-skerjanc>.
- Klopčič, Ana. »Ustanovitev in delovanje Glasbene akademije v Ljubljani (1939–1945)«. Dipl., Univerza v Ljubljani, 2010.
- Lipovšek, Marijan. »Ob smrti Mateja Hubada«. *Ljubljanski zvon* 57, št. 5 (1937): 266. <https://dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-2YFL6XAI/055e3314-6490-4320-909b-b71dcbbf6b25/PDF>.
- Lipovšek, Marijan. »Slovenska glasbena akademija«. *Ljubljanski zvon* 58, št. 1 (1938): 66–69. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-30PS05V9/cb635b76-e62a-4a34-b4c8-60d592f7f0fb/PDF>.
- Poročilo društva »Glasbene matice« v Ljubljani od časa ko se je društvo ustanovilo do 3. marca 1874*. Glasbena matica, 1874, 3. <https://www.dlib.si/stream/>

URN:NBN:SI:DOC-QZWN8NYD/e465aa6f-480a-461e-91c3-81d94479537a/PDF.

Poročilo o šolskem letu 1928/29. Ljubljana: Državni konservatorij v Ljubljani, 1929. <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-3I87ZB2X/77e27739-3c51-4757-9824-2052coa3b953/PDF>.

Poročilo o šolskem letu 1929/30. Ljubljana: Državni konservatorij v Ljubljani, 1930. <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-YHD3V7FR/79102b4f-bd42-4b7a-bbfe-oeao817beb73/PDF>.

Poročilo o šolskem letu 1930/31. Ljubljana: Državni konservatorij v Ljubljani, 1931. <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-ZVZANOGN/73e59721-c482-4391-9635-e7a2f8dbdf24/PDF>.

Poročilo o šolskem letu 1931/32. Ljubljana: Državni konservatorij v Ljubljani, 1932. <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-SO91QWOY/a8c66ea6-653a-4574-ad6c-0311afc56277/PDF>.

Poročilo o šolskem letu 1932/33. Ljubljana: Državni konservatorij v Ljubljani, 1933. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-HoHAMSWB/aoe12815-26f9-4a93-9bf2-1112a42029dc/PDF>.

Poročilo o šolskem letu 1933/34. Ljubljana: Državni konservatorij v Ljubljani, 1934. <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-YYNVSSMW/45decf84-07ca-482c-b618-02aa2bab3d17/PDF>.

Poročilo o šolskem letu 1934/35. Ljubljana: Državni konservatorij v Ljubljani, 1935. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-ZULJHHXB/4c596ee4-78cb-42ed-aaf4-b66730486875/PDF>.

Poročilo o šolskem letu 1935/36. Ljubljana: Državni konservatorij v Ljubljani, 1936. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-U782TAIE/1c8d63d1-f2fd-46b0-8b9b-aa248f72977b/PDF>.

Poročilo o šolskem letu 1936/37. Ljubljana: Državni konservatorij v Ljubljani, 1937. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-TGOSGASS/639b2b75-8226-4281-ab86-919553of80cd/PDF>.

Poročilo o šolskem letu 1937/38. Ljubljana: Državni konservatorij v Ljubljani, 1938. <https://dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-D7AY4EUU/83e36c1d-1b00-4fia-a149-5f510cbb57do/PDF>.

Poročilo o šolskem letu 1938/39. Ljubljana: Državni konservatorij v Ljubljani, 1938. <https://dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-9YXCJ6VD/bb92c7da-bbf4-41c6-aoc7-f9a383e87cca/PDF>.

Sivec, Jože. »Škerjanc, Lucijan Marija, akademik (1900–1973)«. *Slovenska biografija*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstveno-raziskovalni center SAZU, 2013. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi652648/#slovenski-biografski-leksikon>.

- Vurnik, Stanko. »Slovensko glasbeno življenje v letu 1926«. *Dom in svet* 40, št. 1 (1927): 47–50. <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-CHIMLLH5/66753d54-fcc4-4afi-baca-f6580b8aff79/PDF>.
- Weiss, Jernej. »Emerik Beran (1868–1940)«. *Slovenska biografija*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi138440/#slovenski-biografski-leksikon>.
- Zupančič, Maruša. *Razvoj violinske pedagogike in šolstva na Slovenskem od začetka 19. stoletja do začetka druge svetovne vojne*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2013.